

Maahanmuuton vaikutukset paikallisten työllisyyteen ja palkkoihin

Maahanmuutto on yksi nykyaikamme merkittävimmistä ilmiöistä, joka on muokannut länsimaisia valtioita niin talouden kuin politiikan osalta. Harva yksittäinen ilmiö on jakanut kansaa yhtä voimakkaasti kuin maahanmuutto. Esimerkiksi Britannian EU-eron, eli Brexit-päätöksen, taustalla vaikutti lisääntynyt maahanmuutto Isoon-Britanniaan ja koventuneet asenteet maahanmuuttajia kohtaan (Becker et al., 2018; Nikolka ja Poutvaara, 2016). Yksi kielteisiin asenteisiin vaikuttava tekijä on koventunut kilpailu työmarkkinoilla: maahanmuuttajien pelätään vievän paikallisten työt. Ajatus perustuu kuitenkin osittain väärään oletukseen talouden staattisuudesta. Asia on todellisuudessa monimutkaisempi.

Matalasti koulutettujen maahanmuuttajien vaikutukset paikallisten työmarkkinatulemiin

Yksinkertaisen taloustieteen teorian mukaan vaikutukset paikallisväestön työmarkkinatulemiin vaihtelevat maahanmuuttajien ja paikallisten osaamis- ja koulutustason ja erityisesti näiden mahdollisen eriparisuuden mukaan (Borjas, 2003). Matalasti koulutettujen maahanmuuttajien ajatellaan kilpailevan matalasti koulutettujen paikallisten kanssa. Kun matalasti koulutettuja maahanmuuttajia virtaa työmarkkinoille, luo tämä painetta matalapalkka-alojen palkanalennuksille. Mikäli palkka ei jousta alaspäin, esimerkiksi erinäisistä työmarkkinasopimuksista ja minimipalkasta johtuen, voi tämä lisätä työttömyyttä (Edo, 2019). Matalammin koulutetut maahanmuuttajat voivat kuitenkin täydentää korkeasti koulutettujen paikallisten osaamista. Tämä voi puolestaan nostaa korkeasti koulutettujen työntekijöiden kysyntää ja palkkoja (Dustmann et al. 2016). Teorian mukaan maahanmuuton vaikutukset jakautuvat epätasaisesti paikallisväestössä.

Teorioiden paikkansapitävyyttä on mahdollista testata empiirisesti. Varsinaisten syy-seuraussuhteiden havaitseminen on kuitenkin hankalaa (National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine, 2017), sillä maahanmuuttajat valikoituvat kasvaville aloille ja alueille. Tällöin on mahdotonta erottaa toisistaan maahanmuuton vaikutukset esimerkiksi toimialan kasvun vaikutuksista, koska luonnollista verrokkiryhmää ei ole. Empiirinen taloustieteen kirjallisuus on kuitenkin viime aikoina onnistunut tutkimaan aihetta varsin kattavasti hyödyntäen niin sanottuja luonnollisia koeasetelmia.

Luonnollisia koeasetelmia syntyy, kun ulkoisista tekijöistä johtuen maahanmuuttajia saapuu maahan selvästi normaalia enemmän lyhyessä ajassa, esimerkiksi pakolaisuuden seurauksena (ks. esim. Angrist

ja Kugler, 2003; Borjas ja Monras, 2017; Card 1990; Clemens ja Hunt, 2019; Friedberg, 2001; Hunt, 1992). Yksi tutkituimmista tällaisista ilmiöistä on 1980-luvun kuubalaisten pakolaisten saapuminen Miamiin Kuuban talouden taantumana seurauksena. Miamiin saapui puolen vuoden aikana jopa 125 tuhatta pakolaista Kuubasta. Miamin työvoima kasvoi kuubalaisten tulon seurauksena seitsemällä prosentilla. Tutkimukset ovat päätyneet erilaisiin päätelmiin siitä, millaisia vaikutuksia kuubalaisten saapumisella oli paikallisväestön palkkoihin. Esimerkiksi Card (1990), Peri ja Yasenov (2018), sekä Clemens ja Hunt (2019) tulevat siihen lopputulemaan, ettei kuubalaisten saapuminen juuri vaikuttanut paikallisväestön työmarkkinatulemiin – edes matalasti koulutettuihin, jotka todennäköisemmin kilpailivat työpaikoista kuubalaisten kanssa. Borjas (2017) ja Borjas ja Monras (2017) puolestaan havaitsevat merkittävän negatiivisen vaikutuksen matalasti koulutettujen paikallisten palkkoihin. Tulokset ovat ristiriitaisia, mikä selittyy sekä käytettyjen tutkimusmenetelmien että ennen kaikkea otokseen perustuvien haastattelupohjaisten aineistojen ongelmallisuudella (Clemens ja Hunt, 2019).

Vastaavia ongelmia ei esiinny, mikäli tutkimusasetelmassa kyetään hyödyntämään kattavampia koko populaatiotason rekisteriaineistoja, joissa ihmisiä pystytään seuraamaan yli ajan. Tällaisia rekisteriaineistoja on tutkimuskäytössä erityisesti Pohjoismaissa. Foged ja Peri (2016) analysoivat pakolaisten saapumisen vaikutuksia paikallisten työmarkkinatulemiin Tanskassa 1990-luvulta alkaen. He hyödyntävät tutkimusasetelmassaan Tanskassa tuolloin käytössä ollut käytäntöä, jossa pakolaiset jaettiin kuntiin satunnaisesti. Äkinäisen, odottamattoman ja paikallisen maahanmuuttoshokin sijaan he hyödyntävät tutkimusasetelmassaan alueellisista työmarkkinaoloista riippumatonta vaihtelua matalasti koulutetun paikallisväestön todennäköisyydessä kilpailla pakolaisten kanssa työmarkkinoilla. Lisäksi he käyttävät yksilötason rekisteriaineistoa, mikä mahdollistaa pakolaisten kanssa työmarkkinoilla kilpailevien paikallisten seuraamisen yli ajan. Tämä on tärkeää, sillä tutkimukset, jotka seuraavat vain alueita tai koulutusryhmiä yli ajan usein aliarvioivat vaikutukset paikallisen työmarkkinatulemiin (Borjas, 2003). Mitatut vaikutukset ovat harhaanjohtavia, sillä koventuneesta kilpailusta kärsivät paikalliset voivat muuttaa pois tai vaihtaa alaa (esimerkkinä kyseisestä ilmiöstä ja siitä syntyvästä mittaharhasta ks. Bratsberg ja Raaum, 2012). Foged ja Peri (2016) havaitsevat, että lisääntynyt pakolaisten määrä ajaa alhaisen koulutustason paikallisia vaihtamaan kommunikaatiointensiivisempiin ammatteihin, joissa tanskan kielen taito on eduksi. Tällä on positiivisia vaikutuksia paikallisten palkkakehitykseen. Tanskalaiset työntekijät pystyvät siis suojautumaan maahanmuuton mahdollisilta negatiivisilta vaikutuksilta kielitaitonsa avulla.

Erityisesti Euroopassa luonnollisia koeasetelmia ovat tarjonneet muutokset rajapolitiikassa. Saksassa vuonna 1991 tuli voimaan politiikkamuutos, joka mahdollisti tšekkiläisten työntekijöiden työskentelyn yli rajan Saksan rajakunnissa. Saksan rajakunnat kokivat ennennäkemättömän nousun ulkomaalaisen työvoiman määrässä: vain kahdessa vuodessa jopa 10 prosenttia rajakuntien työvoimasta koostui tšekkiläisiä työntekijöistä. Vertaamalla raja-alueita samankaltaisiin kauempana oleviin alueisiin ennen ja jälkeen politiikkamuutoksen, dokumentoivat Dustmann et al (2017) merkittävän laskun paikallisväestön palkoissa ja työllisyydessä. Yhden prosenttiyksikön nousu tšekkiläisten työvoiman määrässä laski paikallisten työllisyyttä noin yhdellä ja palkkoja noin 0,1 prosentilla. Vaikutus oli suurempi matalasti koulutetuille paikallisille.

Vastaavia kielteisiä vaikutuksia paikallisten työmarkkinatulemiin löytävät myös Kuosmanen ja Meriläinen (2021) Suomen ja Åslund ja Engdahl (2019) Ruotsin osalta. Molemmissa tutkimuksissa hyödynnetään yhtä Euroopan suurinta viimeaikaisinta rajapolitiikan muutosta: Euroopan unionin itäistä laajenemista. Vuonna 2004 kahdeksan itä- ja kaksi etelä-Euroopan maata liittyi EU:iin. Laajenemisen jälkeen uusista jäsenmaista saapui runsaasti maahanmuuttajia vanhoihin jäsenmaihiin, joiden keskipalkat olivat jopa viisinkertai-

set uusiin jäsenmaihiin verrattuna. Maahanmuuttajia saapui erityisesti niihin maihin, jotka eivät ottaneet käyttöön niin kutsuttua siirtymäaikaa, kuten Isoon-Britanniaan. Viralliset tilastot eivät kerro koko totuutta maahanmuuton suuruudesta. Siirtymäaikana ainoastaan tavarat ja palvelut liikkuvat vapaasti rajojen yli uusien ja vanhojen jäsenmaiden välillä, mutta työntekijöiltä vaadittiin yhä työlupa. Työlupaa ei kuitenkaan vaadittu lähetetyiltä työntekijöiltä, eli vuokra- ja alihankintatyöntekijöiltä. Lähetetyt työntekijät työskentelevät, saavat palkkansa ja maksavat veronsa kotimaassaan, mutta suorittavat työn toisessa EU-maassa. He eivät näy kohdemaan virallisissa maahanmuuttotilastoissa, sillä he asuvat yhä kotimaassaan. Tästä syystä lähetettyjen työntekijöiden määrästä on vain suuntaa antavia arvioita. Tänä päivänä EU:ssa työskentelee vuosittain yli 2 miljoonaa lähetettyä työntekijää, ja Suomessa heitä uskotaan olevan vuosittain n. 10–30 000 (Kuosmanen ja Meriläinen, 2021).

Kuosmanen ja Meriläinen (2021) tarkastelevat EU:n laajenemisen vaikutuksia Suomen rakennussektorilla, jossa lisääntynyt maahanmuutto koostui pääosin lähetetyistä työntekijöistä. He hyödyntävät asetelmasaan sekä alueellista vaihtelua todennäköisyydelle kilpailla ulkomaalaisten työntekijöiden kanssa että eri rakennusalan ammattien välisiä osaamisvaatimuksia ja seuraavat paikallisia työntekijöitä yli ajan. Pääasiassa Virosta tulleet lähetetyt työntekijät työskentelevät lähellä Helsinkiä osin siitä syystä, että lautat Viron ja Suomen välillä kulkivat ainoastaan Helsinkiin. Helsinki saattoi myös muusta syystä olla vetovoimainen, minkä takia tutkimusasetelmassa hyödynnetään lisäksi rakennusalan sisäistä vaihtelua ammatti-vaatimuksissa. Lähetettyjen työntekijöiden oli vaikeampi työskennellä sähköasentajina Suomessa erinäisistä säädöksistä ja vaatimuksista johtuen, kun taas esimerkiksi rakentajan tai kirvesmiehen ammateissa tämänkaltaisia vaatimuksia ei ollut. Paikalliset rakennusalan työntekijät, jotka kilpailivat ulkomaalaisen työvoiman kanssa enemmän, menettivät vuosiansioistaan noin yhden kuukauden palkan ja olivat keskimäärin noin viisi päivää enemmän työttöminä suhteessa työntekijöihin, jotka työskentelevät joko sähkömiehinä tai kauempana Helsingistä. Negatiivinen shokki ansiotuloihin oli välitön ja pysyvä: maahanmuuttajien kanssa kilpailleet paikalliset eivät yli kymmenen vuoden tarkasteluajanjakson aikana saavuta sähkömiesten ja Helsingin ulkopuolella työskentelevien tulokehitystä.

Ruotsissa EU:n laajenemisen vaikutuksia on tutkinut Åslund ja Engdahl (2019). He hyödyntävät tutkimusasetelmassaan ennen EU:n laajenemista käytössä olleita lauttayhteyksiä uusien EU-maiden (Puolan, Latvian ja Liettuan) ja Ruotsin välillä. Tutkimusasetelma nojaa ajatukseen, että Ruotsin satama-alueet altistuivat niin maahanmuutolle kuin lisääntyneelle tavarakaupalle ja turismille suhteessa enemmän kuin kauempana sijainneet sisämaan alueet. Åslund ja Engdahl havaitsivat, että EU:n laajenemisen jälkeen paikallisen väestön ansiotulot laskivat noin yhden prosenttiyksikön verran satama-alueilla suhteessa kauempana oleviin kuntiin. Negatiivinen vaikutus ansiotuloihin kohdistui erityisesti matalapalkka-aloilla työskenteleviin paikallisiin. Vaikutusta työllisyyteen ei havaita. Koska perinteinen maahanmuutto uusista EU-maista ei lisääntynyt suhteettomasti Ruotsin satama-alueilla, on mahdollista, että negatiivisia ansiotulovaikutuksia ajoi myös Ruotsissa paikallisten työntekijöiden lisääntynyt kilpailu lähetettyjen työntekijöiden kanssa.

Norjassa maahanmuuton vaikutuksia paikallisväestön palkkatulemiin on tutkittu muun muassa hyödyntämällä vaihtelua eri ammattien sääntely- (Bratsberg ja Raaum, 2012) ja kielivaatimuksissa (Bratsberg et al. 2019). Bratsberg ja Raum (2012) hyödyntävät rakennusalan sisäistä vaihtelua eri ammattien luvanvaraisuudessa. Maahanmuuttajien oli vaikea työskennellä sähkö- ja putkimiehinä Norjassa, sillä kyseisen ammatin harjoittaminen vaati paikallisen sertifiointin. Toisaalta esimerkiksi maalarina työskentelyyn lupaa ei tarvittu. Bratsberg ja Raum (2012) havaitsivat, että kymmenen prosentin nousu ulkomaalaisessa työ-

voimassa laski palkkoja 0,6 prosenttia. Bratsberg et al. (2019) hyödyntävät tutkimusasetelmassaan sekä EU:n laajenemisen jälkeistä lisääntynyttä maahanmuuttoa että ammattien välistä vaihtelua kielitaidon tärkeydessä. Ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden määrä nousi noin 11 prosenttiyksikköä enemmän ammateissa, joissa norjan kielen osaaminen ei ollut tärkeää. Alhaisen norjan kielen vaatimustason ammateissa palkkakehitys laski jopa 30 prosenttia kymmenen vuoden tarkasteluajanjakson aikana suhteessa korkeamman kielivaatimustason ammatteihin. Bratsberg et al. (2019) osoittavat, että vaikutus paikalliseen norjalaistaustaiseen väestöön oli kuitenkin pieni, sillä moni vaihtoi korkeamman palkkakehityksen ammatteihin. Vastaavia havaintoja on tehty myös Yhdysvalloista (ks. esim. Peri ja Sparber, 2009). Vaikutus maahan aiemmin saapuneisiin maahanmuuttajiin sen sijaan oli negatiivinen ja merkittävä, ja tämä havainto on linjassa esimerkiksi Manacorda et al. (2012) tekemien havaintojen kanssa Britanniasta.

Miksi tutkimukset Suomesta, Saksasta, Ruotsista ja Norjasta löytävät negatiivisia vaikutuksia paikallisväestön tuloihin ja työllisyyteen maahanmuuton lisääntyttyä, kun Tanskassa pakolaisten vaikutukset paikallisväestön työmarkkinatulemiin olivat positiivisia? Osittain kyse on tutkimuskysymyksen asettelusta. Esimerkiksi Kuosmanen ja Meriläinen (2021) ja Bratsberg ja Raaum (2012) mittaavat maahanmuuton vaikutusta suhteessa toiseen ammattiryhmään, joka on tavalla tai toisella suojatummassa asemassa. Tutkimukset, jotka mittaavat suhteellisia vaikutuksia kokonaisvaikutusten sijaan raportoivat usein huomattavasti negatiivisempia seurauksia maahanmuutosta (Dustmann et al. 2016). Lisäksi maahanmuuttajat voivat myös olla komplementteja suojatummassa ammateissa työskenteleville paikallisille, kuten Kuosmanen ja Meriläinen (2021) varovasti osoittavat. Tällöin suojatummassa ammatissa työskentelevät paikalliset voivat hyötyä maahanmuutosta, joten ero ammattien välisessä palkkakehityksessä dramatisoi maahanmuuton vaikutuksia työmarkkinoilla. Suhteellisten muutosten tutkiminen on silti tärkeää, sillä se auttaa ymmärtämään maahanmuuton eriarvoistavia vaikutuksia ja tunnistamaan ryhmiä, joiden työmarkkina-asemaan maahanmuutto on vaikuttanut kielteisesti.

Merkittävin ero kyseisten tutkimusten välillä on maahanmuuttajien määrässä ja siinä, kuinka nopeasti maahanmuutto kasvoi. Tanskassa pakolaisten osuus työvoimasta kasvoi noin kolmella prosenttiyksiköllä 14 vuodessa (Foged ja Peri, 2016), kun taas Saksan raja-alueilla vastaava nousu tapahtui vain kahdessa vuodessa. Lisäksi kunnissa, jotka olivat lähimpänä Tšekin rajaa, tšekkiläisten työntekijöiden osuus kasvoi jopa kymmenen prosenttiin työvoimasta (Dustmann et al. 2017). Shokin nopeudella voi olla merkitystä paikallisväestön ja työmarkkinoiden kykyyn sopeutua työn tarjonnan kasvuun – erityisesti lyhyellä aikavälillä (Edo, 2019).

Lisäksi joustavat työmarkkinat voivat nopeuttaa sopeutumista työn tarjonnan shokkiin. Erot tutkittujen maiden työmarkkinoiden joustavuudessa voivat osin selittää löydöksen ristiriitaisuutta. Esimerkiksi Tanskassa vaihtuvuus työpaikoilla on korkeaa, työntekijän palkkaus halpaa ja sopiminen paikallisempaa (Foged ja Peri, 2016), kun Saksassa työmarkkinat ovat huomattavasti jäykemmät (Glitz, 2012). Työntekijöiden hyvät oikeudet, kuten korkea minipalkka ja yleissitovat työehtosopimukset, sekä korkea sosiaalituran taso voivat hidastaa paikallisten työntekijöiden sopeutumista maahanmuuton aiheuttamaan työn tarjonnan shokkiin (Edo, 2019).

Myös maahanmuuttajien oleskelun pituus ja tyyppi saattavat selittää eroja tutkimustulostenvälillä. Siinä missä Foged ja Peri (2016) keskittyvät pääasiassa pysyvään maahanmuuton muotoon, tarkastelevat Kuosmanen ja Meriläinen (2021) sekä mahdollisesti myös Åslund ja Endahl (2019) lähetettyjä työntekijöitä, jotka ovat ääriesimerkki väliaikaisesta maahanmuutosta. Väliaikaiset maahanmuuttajat ovat valmiita hyväksymään alhaisempia palkkoja, kouluttautuvat vähemmän ja säästävät enemmän kuin vastaavat pi-

dempiaikaiset maahanmuuttajat (Dustmann ja Görlach, 2016). Tämän vaikutukset paikallisväestön työmarkkinatulemiin ovat epäselvät, mutta Kuosmanen ja Meriläinen (2021) argumentoivat, että erityisesti lähetettyjen työntekijöiden kohdalla vaikutukset voivat olla kielteisempiä kuin perinteisen maahanmuuton kohdalla. Syitä tähän on useita, mutta yksi on kyseisen työvoiman joustavuus ja mahdollinen alipalkkaus, mikä ajaa paikalliset työnantajat suosimaan ulkomaisia alihankintayrityksiä ja vuokratyöntekijöitä suoran palkkauksen sijaan. Amior ja Manning (2021) osoittavat teorianmallissaan, että tällaisessa tilanteessa myös paikallisten työntekijöiden palkkataso voi laskea. Toisaalta yritysten työntekijäkulujen aleneminen voi lisätä kilpailua ja luoda uusia työpaikkoja, joka voi parantaa myös paikallisten työntekijöiden työllisyyttä (Albert, 2021).

Korkeasti koulutetut maahanmuuttajat ja innovaatiot

Mediassa usein esitetään, että Suomen tulisi houkutella korkeasti koulutettua osaajia ulkomailta, sillä osaajista on Suomessa pulaa (ks. esim. Helsingin Sanomat, 2020; 2021). Suomalaiset myös arvostavat korkeasti koulutettuja maahanmuuttajia enemmän kuin esimerkiksi humanitaarisen avun tarpeessa olevia (Koskela, 2020). Tähän mennessä käsitellyt tutkimukset ovat keskittyneet tutkimaan pääasiassa matalasti koulutettujen maahanmuuttajien vaikutuksia paikallisväestön työmarkkinatulemiin. Eroavatko korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien vaikutukset matalasti koulutettujen maahanmuuttajien vaikutuksista?

Korkeasti koulutettu maahanmuutto voi teoriassa kaventaa tuloeroja. Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien vaikutukset ovat yksinkertaisen teorianmallin mukaan kielteisiä korkeasti koulutetulle paikallisväestölle, jonka oletetaan kilpailevan maahanmuuttajien kanssa. Vaikutukset voivat puolestaan olla myönteisiä matalasti koulutetuille paikallisille, jotka täydentävät korkeasti koulutettujen tulokkaiden osaamista. Tämä johtaisi pienempiin tuloeroihin korkeasti koulutettujen ja matalapalkka-aloilla työskentelevien paikallisten välillä. Yksinkertainen teorianmalli ei kuitenkaan ota huomioon, että korkeasti koulutetut maahanmuuttajat voivat lisätä yritysten tuottavuutta ja innovaatioita (Edo, 2019). Korkeasti koulutetut maahanmuuttajat tuovat mukanaan valmiin koulutuksen lisäksi myös mahdollisuuden hyödyntää esimerkiksi ulkomaalaista teknologiaa ja verkostoja, joista myös paikalliset korkeasti koulutetut voivat hyötyä (Berstein et al. 2019). On siis epäselvää, mitä paikallisten työmarkkinatulemille ja tuloeroille tapahtuu, kun työmarkkinoille virtaa korkeasti koulutettuja maahanmuuttajia. Kysymys on ennen kaikkea empiirinen.

Sveitsin rajapolitiikkamuutokset 2000-luvulla tarjoavat ihanteellisen asetelman kyseisen ilmiön tutkimiselle. Beerli et al (2021) tutkivat korkeasti koulutettujen työntekijöiden vaikutuksia paikallisväestön työmarkkinatulemiin. Vuodesta 2004 eteenpäin naapurimaissa asuvien EU:n kansalaisten oli mahdollista kulkea päivittäin rajan yli ja työskennellä Sveitsin rajakunnissa sijaitsevilla yrityksillä. Rajatyöntekijöiden määrä nousi jopa kymmeneen prosenttiin raja-alueiden työvoimasta. Vastoin yllä esitetyn yksinkertaisen teorianmallin oletuksia, korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien saapuminen Sveitsin raja-alueille nosti paikallisten korkeasti koulutettujen työntekijöiden palkkoja viidellä prosentilla, kun heitä verrattiin kauempana sisämaassa työskenteleviin paikallisiin, jotka eivät kilpailleet rajatyöntekijöiden kanssa. Tulosta selittää havainto, että rajapolitiikkamuutoksen jälkeen yrityksillä oli kannustimet luoda uusia työpaikkoja korkeasti koulutetuille työntekijöille, joista oli aiemmin Sveitsin työmarkkinoilla ollut pulaa. Beerli et al. (2021) osoittavat lisäksi, että raja-alueilla toimineet yritykset laajenivat, paransivat tuottavuuttaan ja innovoivat enemmän esimerkiksi patenttihakemuksien tai tuoteinnovaatioiden määrässä mitattuna.

Yksi syy miksi korkeasti koulutetut maahanmuuttajat voivat vaikuttaa positiivisesti korkeasti koulutettujen paikallisten työmarkkinatulemiin on tiedon ja ideoiden leviäminen: yhden tutkijan ideat vaikuttavat toisten tutkijoiden ideoihin. Voisiko korkeasti koulutettu maahanmuutto lisätä myös paikallisten kykyä tuottaa innovaatioita? Moser et al (2014) havaitsivat, että Natsi-Saksasta karkotettujen juutalaistutkijoiden saapumisen jälkeen yhdysvaltalaisen kemistien patentointi kasvoi 31 prosentilla niillä tutkimusaloilla, joilla Saksan juutalaiset työskentelivät. He myös havaitsivat, että vaikutusta ajoi uusien yhdysvaltalaisutkijoiden saapuminen juutalaisten tutkijoiden aloille sen sijaan, että jo olemassa olevien yhdysvaltalaisutkijoiden tuottavuus olisi parantunut. Havainto ei rajaudu vain yliopistomaailmaan. Myös Kerr ja Lincoln (2010) huomaavat saman ilmiön hyödyntäessään tutkimuksessaan vaihtelua Yhdysvaltojen viisumikiintiöissä ja tarkastellessaan korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien vaikutuksia yritysten työllisyysrakenteeseen: Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien palkkaaminen lisäsi korkeasti koulutettujen paikallisten nuorten määrää yrityksissä.

Toisaalta rajalliset resurssit, kuten tutkimusrahoitus, voivat estää korkeasti koulutetun paikallisväestön tuottavuuden kasvun, vaikka kokonaistuottavuus kasvaisikin korkeasti koulutetun maahanmuuton seurauksena. Borjas ja Doran (2012) tutkivat Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Yhdysvaltoihin muuttaneiden matemaatikkojen vaikutuksia yhdysvaltalaisen matemaatikkojen tuottavuuteen. Yhdysvaltalaiset matemaatikot, joiden tutkimus oli lähinnä neuvostomatemaatikkojen tutkimusta, kokivat merkittävän tuottavuuden laskun tieteellisillä julkaisuilla mitattuna. He julkaisivat myös absoluuttisesti vähemmän kuin ennen Neuvostoliiton hajoamista. Neuvostomatemaatikkojen saapuminen ajoi yhdysvaltalaismatemaatikkoja lisäksi töihin laadultaan heikompiin yliopistoihin tai jopa kokonaan pois alalta. Toisin kuin patenttien, tieteellisten huippujulkaisujen kuten yliopistoprofessuurienkin määrä on rajattu erityisesti lyhyellä aikavälillä.

Johtopäätöksenä voidaan sanoa, että korkeasti koulutetut maahanmuuttajat voivat olla tärkeässä roolissa talouskasvun kannalta, sillä he mahdollisesti lisäävät paikallisten yritysten tuottavuutta ja innovaatioiden ja ideoiden määrää niin suoraan kuin epäsuorasti lisäämällä paikallisten korkeasti koulutettujen tuottavuutta. Kuten matalasti koulutettua maahanmuuttoa tutkivan kirjallisuuden kohdalla, on hyvä muistaa, että myös korkeasti koulutetulla maahanmuutolla voi olla eriarvoistavia vaikutuksia. On mahdollista, että vain osa korkeasti koulutetuista paikallisista hyötyy, kun työmarkkinoille saapuu korkeasti koulutettuja maahanmuuttajia. Korkeasti koulutettu maahanmuutto voi myös lisätä tuloeroja yhteiskunnassa, mikäli se johtaa korkeasti koulutettujen korkeampiin palkkoihin.

Johtopäätökset

Kokoluokaltaan merkittävä maahanmuutto on varsin uusi ilmiö Suomessa. Maahanmuutto on kasvanut tasaisesti 1990-luvun alusta ja EU:n laajenemisen jälkeen tahti on vain kiihtynyt (Tilastokeskus, 2020). Tällä hetkellä Suomessa asuu lähes 300 tuhatta ulkomaan kansalaista, eli noin viisi prosenttia väestöstä on ulkomaalaisia. Suurimmat yksittäiset maahanmuuttajaryhmät ovat virolaiset, venäläiset ja irakilaiset. Vaikka maahanmuuton vaikutuksia paikallisväestön työmarkkinatulemiin on Suomessa tutkittu melko vähän, on mahdollista vetää jonkinlaisia johtopäätöksiä tässä käsitellystä kirjallisuudesta – siitäkin huolimatta, että kirjallisuuden tarjoamat tulokset ovat osin ristiriitaisia.

Suomessa on ollut kaksi merkittävää viimeaikaista ajankohtaa, jolloin maahanmuuttajia on saapunut suuria määriä: EU:n laajenemisen jälkeinen maahanmuutto, joka koostui osin lähetetyistä työntekijöistä ja joka on jakautunut useammalle vuodelle, sekä vuosien 2015–2016 pakolaistaustainen maahanmuutto. Molemmissa tapauksissa tulokkaat ovat olleet pääasiallisesti kilpailleet työmarkkinoilla matalasti koulutettujen työntekijöiden kanssa, mutta erot esimerkiksi kielitaidoissa ovat voineet määrittää kilpailevatko tulokkaat paikallisten kanssa samoilla työmarkkinoilla. On helppo nähdä, että suomalaisille kielellisesti ja kulttuurillisesti läheisemmät virolaiset kilpailevat matalasti koulutettujen paikallisten kanssa samoilla työmarkkinoilla. Esimerkiksi Helsingissä virolaisten työllisyysaste ei juuri eroa paikallisväestön työllisyysasteesta (Helsingin kaupunki, 2021) ja virolaisten tulolla on voinut olla negatiivisia vaikutuksia joidenkin paikallisten työmarkkinatulemiin kuten Kuosmanen ja Meriläinen (2021) osoittavat. Sen sijaan irakilaiden työllisyysaste on alle 32 prosenttia. He ovat kielellisesti ja kulttuurillisesti kauempana paikallisväestöstä, ja voidaan olettaa, että vuosina 2015–2016 saapuneet pakolaiset ovat kilpailleet työpaikoista ensisijaisesti Suomessa jo olleiden maahanmuuttajien kanssa. Tämä olisi linjassa esimerkiksi Bratsberg et al. (2019) ja Manacorda et al. (2012) havaintojen kanssa. Erot maahanmuuttajien ja paikallisten koulutustasossa ja muussa osaamisessa määrittävät millaisia vaikutuksia paikallisväestön työmarkkinatulemiin havaitsemme.

Viimeaikaisen taloustieteen kirjallisuuden valossa uskotaankin, että maahanmuutolla on keskimäärin hyvin pieniä, positiivisia vaikutuksia paikallisväestön työmarkkinatulemiin (Edo, 2019). Keskimääräisiä vaikutuksia tutkittaessa jätetään kuitenkin huomiotta, että maahanmuutto voi vaikuttaa eri tavalla tulojakauman eri päissä (Dustmann et al. 2013). Usein negatiiviset vaikutukset kasautuvat tulojakauman alapäähän, erityisesti tietyissä matalapalkka-alojen ammateissa työskenteleviin, kun taas tulojakauman yläpäässä vaikutukset ovat lähes aina positiivisia. Negatiiviset vaikutukset matalapalkka-aloilla työskentelevien paikallisten palkkoihin ja työllisyyteen voivat kuitenkin olla taloudellisesti merkittäviä yksilöiden itsensä kannalta, vaikka yhteiskunta keskimäärin hyötyisi maahanmuutosta. Suomen kohdalla osa tulojakauman yläpäähän kasautuneista hyödyistä voidaan kuitenkin palauttaa tulojakauman alapäähän progressiivisen verotuksen avulla.

Tässä tekstissä on keskitytty maahanmuuton työmarkkinavaikutuksiin, jotka ovat saaneet osakseen eniten huomiota taloustieteen kirjallisuudessa. Maahanmuuton työmarkkinavaikutukset mielletään niin sanotuiksi suoriksi vaikutuksiksi, mutta maahanmuutto voi vaikuttaa epäsuorasti myös moneen muuhun kokonaistalouden kannalta merkittävään seikkaan, kuten yrityksiin, hintoihin tai julkistalouteen.

Kuten tähän mennessä läpikäydystä kirjallisuudesta on käynyt ilmi, lisääntynyt maahanmuutto voi laskea paikallisten työntekijöiden palkkoja. Toisin sanoen maahanmuutto voi siis laskea yritysten työvoimakustannuksia ja tällä voi olla merkittäviä kokonaistaloudellisia vaikutuksia paikallisten työntekijöiden lisäksi myös yrityksiin ja kuluttajiin. Alentuneet työvoimakustannukset voivat esimerkiksi vaikuttaa yritysten tuotantoteknologiavalintoihin ja offshoring -päätöksiin erityisesti matalasti koulutetun maahanmuuton kohdalla: maahanmuuttajat saattavat kilpailla paitsi työvoimaa korvaavien robottien myös offshoring-toimintojen työntekijöiden kanssa, mikä voi vähentää yritysten halukkuutta hyödyntää automaatioteknologiaa (Lewis, 2011) tai siirtää toimintojaan halvan työvoiman maihin (ks. esimerkiksi Ottaviano et al. 2013 ja Ottaviano et al. 2018). Toisaalta alentuneet työvoimakustannukset voivat laskea niiden tuotteiden ja palveluiden hintoja, joiden tuottamisessa on käytetty suhteessa enemmän maahanmuuttajataustaista työvoimaa (ks. esim. Bratsberg ja Raaum, 2012 ja Cortes, 2008). Lisäksi on havaittu, että alentuneet työvoimakustannukset voivat johtaa yritysten ja toimialojen laajenemiseen (ks. esim. Bratsberg et al. 2019, Kerr et al. 2015 ja Olney, 2013).

Lisääntynyt maahanmuutto vaikuttaa luonnollisesti myös julkistalouteen, sillä se vaikuttaa kohdemaan verokertymään. Toisaalta myös maahanmuuttajat tarvitsevat julkispalveluja, kuten terveydenhuoltoa, mikä vaikuttaa kyseisten palveluiden tuotantokustannuksiin. Nämä seikat voivat puolestaan vaikuttaa paikallisväestön julkispalveluiden kysyntään, kuten palveluiden ja etuuksien tasoon ja esimerkiksi halukkuuteen kattaa joitakin palveluita verovaroin (Preston, 2014). Maahanmuuttajien ominaisuudet, kuten ikä, koulutustaso, sukupuoli, sekä maahanmuuton kesto ja syy, määrittelevät auttavatko maahanmuuttajat kattamaan julkispalveluiden kohonneita kustannuksia. Nämä ominaisuudet ovat myös avainasemassa, kun maahanmuutosta kaavaillaan apua eläkejärjestelmän rahoituspaineeseen paikallisväestön ikääntyessä. Korkeasti koulutetut ja matalasti koulutetut lyhytaikaiset maahanmuuttajat tuovat isoimman nettokontribuution julkistalouteen, mutta maahanmuuttajapopulaation on kokonaisuudessaan havaittu vaikuttavan hyvin vähän kehittyneiden maiden julkiseen talouteen (Rowthorn, 2008).

Kirjallisuus

- Albert, Christoph (2021). The Labor Market Impact of Immigration: Job Creation versus Job Competition. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 13 (1): 35–78.
- Amior, Michael & Alan Manning (2021). Monopsony and the Wage Effects of Migration. CEP Discussion Paper No 1690.
- Angrist, J. D., & Kugler, A. D. (2003). Protective or Counter-Productive? Labour Market Institutions and the Effect of Immigration on EU Natives. *The Economic Journal*, 113(488), F302–F331
- Becker, Sascha O. & Thiemo Fetzer (2018). Has Eastern European Migration Impacted UK-born Workers? The Warwick Economics Research Paper Series (TWERPS) 1165, University of Warwick, Department of Economics.
- Beerli, Andreas, Jan Ruffner, Michael Siegenthaler, & Giovanni Peri (2021). The Abolition of Immigration Restrictions and the Performance of Firms and Workers: Evidence from Switzerland. *American Economic Review*, 111 (3): 976-1012.
- Bernstein, Shai, Rebecca Diamond, Timothy J. McQuade & Beatriz Pousada (2019). The Contribution of High-Skilled Immigrants to Innovation in the United States. Working Paper.
- Borjas, George J. (2003). The Labor Demand Curve Is Downward Sloping: Reexamining the Impact of Immigration on the Labor Market. *Quarterly Journal of Economics* 118(4): 1335–1374.
- Borjas, George J. (2017). The Wage Impact of the Marielitos: A Reappraisal. *ILR Review*, 70(5), 1077–1110.
- Borjas, George J. & Kirk B. Doran (2012). The Collapse of the Soviet Union and the Productivity of American Mathematicians. *The Quarterly Journal of Economics*, Oxford University Press, vol. 127(3), pages 1143-1203.
- Borjas, George J. & Joan Monras (2017). The Labour Market Consequences of Refugee Supply Shocks, *Economic Policy*, Volume 32, Issue 91, July 2017, Pages 361–413
- Bratsberg, Bernt & Oddbjørn Raaum (2012). Immigration and Wages: Evidence from Construction. *The Economic Journal*, 122: 1177-1205.
- Bratsberg, Bernt, Andreas Moxnes, Oddbjørn Raaum & Karen-Helene Ulltveit-Moe (2019). Opening the Floodgates: Industry and Occupation Adjustments to Labor Immigration. CEPR Discussion Papers 13670, C.E.P.R. Discussion Papers.
- Card, David (1990). The Impact of the Mariel Boatlift on the Miami Labor Market. *ILR Review*, 43(2), 245–257.
- Clemens, Michael A., & Hunt, Jennifer (2019). The Labor Market Effects of Refugee Waves: Reconciling Conflicting Results. *ILR Review*, 72(4), 818–857.
- Cortes, Patricia (2008). The Effect of Low-Skilled Immigration on U.S. Prices: Evidence from CPI Data, *Journal of Political Economy*, 116, issue 3, p. 381-422.

- Dustmann, Christian, Tommaso Frattini & Ian Preston (2013). The Effect of Immigration along the Distribution of Wages. *Review of Economic Studies*, 80(1): p. 145-173.
- Dustmann, Christian, & Joseph-Simon Görlach (2016). The Economics of Temporary Migrations. *Journal of Economic Literature*, 54 (1): 98-136.
- Dustmann, Christian, Uta Schönberg, & Jan Stuhler (2016). The Impact of Immigration: Why Do Studies Reach Such Different Results? *Journal of Economic Perspectives*, 30 (4): 31-56.
- Dustmann, Christian, Uta Schönberg, & Jan Stuhler (2017). Labor Supply Shocks, Native Wages, and The Adjustment of Local Employment. *The Quarterly Journal of Economics*.
- Edo, Anthony (2019). The Impact of Immigration on the Labor Market. *Journal of Economic Surveys*, 33: 922-948.
- Fogel, Mette & Giovanni Peri (2016). Immigrants' Effect on Native Workers: New Analysis on Longitudinal Data. *American Economic Journal: Applied Economics*, 8 (2): 1-34
- Friedberg, Rachel M. (2001). The Impact of Mass Migration on the Israeli Labor Market. *The Quarterly Journal of Economics*, 116(4), 1373–1408.
- Glitz, Albrecht (2012). The Labor Market Impact of Immigration: A Quasi-Experiment Exploiting Immigrant Location Rules in Germany. *Journal of Labor Economics*, 30(1), 175–213.
- Helsingin Kaupunki (2021). Virolais- ja ruotsalaistaustaiset ulkomaalaistaustaisten työllisyystilastojen kärjessä. <https://ulkomaalaistaustaiset.helsingissa.fi/fi/paaastoimintakoulspera>
- Helsingin Sanomat (2020). Vieraskynä 21.9.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006642753.html>
- Helsingin Sanomat (2021). HS Visio 23.9.2021. <https://www.hs.fi/visio/art-2000008255423.html>
- Hunt, Jennifer (1992). The Impact of the 1962 Repatriates from Algeria on the French Labor Market. *Industrial and Labor Relations Review*, 45(3), 556–572.
- Kerr, Sari P., William R. Kerr & William F. Lincoln (2015). Skilled Immigration and the Employment Structures of US Firms. *Journal of Labor Economics*, 33(S1), S147–S186.
- Kerr, William R., & William F. Lincoln (2010). The Supply Side of Innovation: H-1B Visa Reforms and U.S. Ethnic Invention. *Journal of Labor Economics*, 28(3), 473–508.
- Koskela, Kaisu (2020). Negotiating the 'migrant elite': Boundary making and social identities among skilled migrants in Finland. PhD thesis. University of Helsinki, Faculty of Social Sciences.
- Kuosmanen, Isa & Jaakko Meriläinen (2021). Labor Market Effects of Open Borders: Lessons from EU Enlargement. Working Paper.

- Lewis, Ethan (2011). Immigration, Skill Mix, and Capital Skill Complementarity, *The Quarterly Journal of Economics*, Volume 126, Issue 2, Pages 1029–1069
- Manacorda, Marco, Alan Manning & Jonathan Wadsworth (2012). The Impact of Immigration on the Structure of Wages: Theory and Evidence from Britain. *Journal of the European Economic Association*, 10: 120-151
- Moser, Petra, Alessandra Voena & Fabian Waldinger (2014). German Jewish Émigrés and US Invention. *American Economic Review*, 104 (10): 3222-55.
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (2017). *The Economic and Fiscal Consequences of Immigration*. Washington, DC: The National Academies Press.
- Nikolka, Till & Poutvaara, Panu (2016). Brexit – Theory and Empirics. *CESifo Forum* 4: pp. 68–75.
- Olney, William, (2013). Immigration and Firm Expansion. *Journal of Regional Science*, 53, issue 1, p. 142-157.
- Ottaviano, Gianmarco I. P., Giovanni Peri, & Greg C. Wright (2013). Immigration, Offshoring, and American Jobs. *American Economic Review*, 103 (5): 1925-59.
- Ottaviano, Gianmarco I.P., Giovanni Peri, & Greg C. Wright (2018). Immigration, trade and productivity in services: Evidence from U.K. firms, *Journal of International Economics*, Volume 112, Pages 88-108.
- Peri, Giovanni & Chad Sparber (2009). Task Specialization, Immigration, and Wages. *American Economic Journal: Applied Economics*, 1 (3): 135-69.
- Peri, Giovanni & Vasil Yassenov (2018). The Labor Market Effects of a Refugee Wave: Synthetic Control Method Meets the Mariel Boatlift. *Journal of Human Resources*, 54(2), 267-309
- Preston, Ian (2014). The Effect of Immigration on Public Finances. *The Economic Journal*, 124: F569-F592.
- Rowthorn, Robert (2008). The Fiscal Impact of Immigration on the Advanced Economies. *Oxford Review of Economic Policy*, Volume 24, Issue 3, Pages 560–580.
- Tilastokeskus (2020). Ulkomaan kansalaiset. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaan-kansalaiset.html>
- Åslund, Olof, & Mattias Engdahl (2019). Open Borders, Transport Links, and Local Labor Markets. *International Migration Review*, 53(3), 706–735.

Kysymykset ja kommentit osoitteeseen
kotoutumisenosaamiskeskus@gov.fi